

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

OLIY TA'LIM TIZIMI KADRLARINI QAYTA TAYYORLASH
VA ULARNING MALAKASINI OSHIRISH INSTITUTI

TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI
UNIVERSITETI HUZURIDAGI PEDAGOG KADRLARNI
QAYTA TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH TARMOQ MARKAZI

TARJIMA ISHINI TIZIMLI
LOYIHALASHTIRISH MUAMMOLARI

moduli uchun

O‘QUV - USLUBIY MAJMUA

Malaka oshirish kursi yo‘nalishi: O‘zbek – ingliz tarjima nazariyasi
va amaliyoti

ALISHER
NAVOIY

Toshkent - 2024

Modulning o‘quv-uslubiy majmuasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2023-yil 25-avgustdagi 391-sonli buyrug‘i bilan tasdiqlangan o‘quv dasturi va o‘quv rejasiga muvofiq ishlab chiqilgan.

Tuzuvchi:

M.Y.Umarova – filologiya fanlari
doktori,dotsent

Taqrizchi:

Z.Teshaboyeva – filologiya fanlari
doktori, dotsent

U.Yo‘ldoshev – filologiya fanlari
bo‘yicha falsafa doktori, dots., v.b

**Ushbu o‘quv-uslubiy majmua Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili
va adabiyoti universiteti Kengashining qarori bilan nashrga tavsiya qilingan.
(2024-yil “26”- avgustdagi 1-sonli qarori)**

MUNDARIJA

T/r	BO'LIMLAR	SAHIFA
I.	ISHCHI O'QUV DASTUR	3
II.	MODULNI O'QITISHDA FOYDALANILADIGAN INTERFAOL TA'LIM METODLARI	13
III.	NAZARIY MASHG'ULOT MAZMUNI	24
IV.	AMALIY MASHG'ULOT MAZMUNI	38
V.	KEYSLAR BANKI	46
VI.	ADABIYOTLAR RO'YXATI	49

I. ISHCHI O'QUV DASTUR

KIRISH

Dastur O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrda tasdiqlangan "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-sonli, 2019-yil 27-avgustdagi "Oliy ta'lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini joriy etish to'g'risida"gi PF5789-sonli, 2019-yil 8-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-sonli, 2019yil 21-oktabrdagi "O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5850-sonli farmonlari hamda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 23-sentabrdagi "Oliy ta'lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarining malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 797-sonli, 2020-yil 29-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi atamalar komissiyasining faoliyatini tashkil qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 40-sonli qarorlarida belgilangan ustuvor vazifalar mazmunidan kelib chiqqan holda tuzilgan bo'lib, u oliy ta'lim muassasalari pedagog kadrlarining kasb mahorati hamda innovatsion kompetentligini rivojlantirish, sohaga oid ilg'or xorijiy tajribalar, yangi bilim va malakalarni o'zlashtirish, shuningdek, amaliyotga joriy etish ko'nikmalarini takomillashtirishni maqsad qiladi.

Bugungi globallashuv va integrallashuv jarayonida kompyuter texnologiyalari kiberfazoning muhim va ajralmas qismiga aylanib ulgurdi. Sohalararo fanlarning yuzaga kelishida kompyuter taraqqiyotida erishilgan natijalar kuchli ta'sir qilganligi hech kimga sir emas. Endilikda filologik sohalar axborot texnologiyalariga va aksincha axborot texnologiyalarning filologik ta'limga ta'sirlashuvi natijasida fan oldida turgan murakkab masalalar o'z yechimlarini topib kelmoqda.

"Tarjima ishini tizimli loyihalashtirish muammolari" moduli Oliy ta'lim professoro'qituvchilari malakasini oshirish tizimi oldidagi davr talabiga mos ravishda tuzilgan kurs sifatida e'tirof etish mumkin. So'ngi yillarda mamlakat hayotida yuz berayotgan keng ko'lamli islohatlar samarasini oshirish maqsadida xorijiy tillarini yoshlarga

chuqur o'rgatish, ularni zamon talablariga mos yetuk kadr etib tayyorlash til ta'limida yangi pedagogik metodlar va texnologiyalarini yaratishni taqozo etmoqda.

Til ijtimoiy hodisa ekan undagi muammolarni yechishda axborot kommunikatsion texnologiyalarning o'rni beqiyos. Tarjima ishini tizimli loyihalashtirish fani shu sohada faoliyat olib borayotgan yosh kadrlar, professor-o'qituvshilarining sohadagi so'ngi yangiliklar va bilimlarni o'rganishda muhim ahamiyat kasb etadi. Fanni tizimli loyihalashtirish bo'yicha dunyo tajribasiga tayanish hamda erishilgan yuksak natijalardan oqilona foydalanish talab etiladi.

Erishilgan ilmiy yutuqlardan foydalangan holda ushbu kurs tarjima ishini tizimli loyihalashtirishning dolzarbligi va muammolar, tarjima qilish davomida tarjimani tizimli tarzda loyihalash, tarjimani zamon texnologiyalari asosida olib boorish va maqsadga erish, murakkabdan oson uslubga qarab yo'nalish kabi masalalarni maqsad qilib qo'yadi.

Modulning maqsad va vazifalari

“Tarjima ishini tizimli loyihalashtirish muammolari” modulining maqsadi malaka oshirish kursi tinglovchilarida sohaga doir bilimlarni rivojlantirish, ilmiy, amaliy tadqiqotlar olib borish, tajriba natijalarini qayta ishlash va ular asosida ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish, kasbiy faoliyatiga oid hujjatlar va ishlar mohiyatini tushuntirish, ilmiy tadqiqot va pedagogika metodologiya borasida tinglovchilarga zamonaviy bilimlarni egallash. Ushbu maqsadga erishish uchun fan talablari nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalalar ilmiy jarayonlarga uslubiy yondashuv hamda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish orqali erishiladi. “Tarjima ishini tizimli loyihalashtirish muammolari” kursi malaka oshirish kursi tinglovchilarida yangicha ilmiy yondashuvlarni ta'lim sohasi va ilmiy tadqiqot uchun keng tadbiq etishga ko'maklashish, ularni amalda qo'llash ko'nikmalarini o'rgatishni ko'zda tutadi.

Ushbu modulning vazifalari quyidagilardan iborat:

–kurs tinglovchilarini tarjima qilishda tizimlilikka ahamiyat berish aspektlari bilan bog'liq tilshunoslikdagi tarjima sohasida olib borilayotgan ilmiy yangiliklar bilan tanishtirish;

–professor-o‘qituvchilarda OTMlarda tizimli tahlilning shakllanish va rivojlanishdagi yangi metodlar va innovatsion texnologiyalarni o‘zlashtirish orqali yozma va og‘zaki tarjima usullarini egallashi va ularni tinglovchilar pedagogik faoliyat joriylantirish;

–qardosh bo‘lmagan tillar o‘rtasida tarjima jarayonida yuzaga keladigan tizimli loyihalashtirish muammolar va ularga yondashish;

–tarjima jarayonida tizimli loyihalash bo‘yicha xalqaro tajribalar va ularning faoliyati, shunigdek jahon tarjima ishlaridagi zamonaviy yondashuvlar bilan tanishtirish;

–badiiy matnga tizimli yondashuv jarayonlarni ishlab chiqish va ularni qo‘llash tamoyillari bilan tanishtirish.

Modul yuzasidan tinglovchilar bilim, ko‘nikma, malaka darajasiga qo‘yiladigan talablar

“Tarjima ishini tizimli loyihalashtirish muammolari” moduli yuzasidan tinglovchilar quyidagi **bilim**larga ega bo‘lishi kerak:

- har qanday matn tarjimasini tizimli loyihalash usulini egallashi va ulardan unumli foydalanishi;

- jahonda tarjima ishini tizimli loyihalashtirish faoliyati haqida yetarli ma’lumotga ega bo‘lishi;

- namunaviy texnologik jarayonlarni ishlab chiqish va ularni qo‘llashi;

- ilmiy va amaliy faoliyatda sohaga mos tizimni rivojlantirish va ulardan foydalanishi;

- ilmiy, amaliy tadqiqotlarni o‘tkazish, tajriba natijalarini tahlil qilish va ular asosida ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish, ilmiy yangiliklarni kashf etish;

- ilmiy adabiyotlar va internet tarmog‘ida eng yangi ilmiy, texnologik va ekspluatasion yutuqlar haqidagi ma’lumotlarni maqsadga yo‘nalgan holda qidirish va topish;

- auditoriya va pedagogik jamoani boshqarish hamda o‘quv jarayonini o‘rnatilgan tartibda tashkil qilish;

-tarjimashunoslikka doir tadqiqotlarda tizimli tahlil tamoyillaririni qo‘llashni bilish;

- loyihalashtirishda zamonaviy texnologiyalar asosida korporativ o‘qitishni tashkil qilish va korporativ ma’lumotlar bazasini rivojlantirish qobiliyatiga ega bo‘lishi;

- tarjimashunoslik tizimi va badiiy matn tuzilmasi tahlil qilish;

- o'quv fanining o'qitish metodikasini egallashi;

- zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalardan foydalanib tizimli tahlil jarayonlarini egallab, noan'anaviy o'quv mashg'ulotlarini o'tkazish qobiliyatiga ega bo'lishi;

- o'qitilayotgan fan bo'yicha mashg'ulotlarni o'tkazish uchun o'qitishning texnik vositalaridan foydalanish qobiliyatiga ega bo'lishi;

- mustaqil ta'lim va ijodiy qidiruv natijasida o'qitilayotgan fan hamda pedagogik faoliyat sohasidagi metodlar, vositalar va boshqa sohalarida o'z-o'zini muntazam takomillashtirib borish qobiliyatiga ega bo'lishi.

Ushbu modul tinglovchida quyidagi **ko'nikmalarni** shakllantirishga xizmat qiladi:

- Tarjimani tizimli loyihalashtirish bo'yicha ilg'or tajribalardan foydalanish;
- tarjima jarayonida qo'llaniladigan ta'moyillar umumiy va farqli jihatlarini chuqur o'zlashtirish;
- kurs bo'yicha egallangan nazariy bilimlarni ta'lim jarayonida foydalana olish;
- pedagogik faoliyat davomida kursda egallangan bilim va malakalarini ta'limda joriylanishini baholash va yutuq va kamchiliklarini ajrata olish.

Ushbu modulni o'zlashtirish orqali tinglovchilar quyidagi **malakalarni** egallashlari mo'ljallanadi:

- tarjimani tizimli loyihalash jarayoni, uning xilma-xillik nazariyasiga oid fundamental bilimlar va asoslari, tarjimaning asosiy shakl va turlari, tarjima metodlarini bilish haqida tasavvurga ega bo'lishi;

- tarjima ishini tizimli loyihalashtirishga oid bosqichlari farqlash; ularni o'zaro bog'liqligi va uning tarjima jarayonida uyg'un holda yuzaga kelishini o'rganish; tarjima jarayonida turli badiiy matnlarni tizimli loyihalashni taxlil qilish;

- tizimli tahlilda miqdoriylik va sifat belgilarini aniqlash va ularni qo'llash usullarini o'rganish; matn tarjimasida individual yondashuvda tizimlilikni qo'llash; tinglovchilarda ijodiy va tizimli yondashuv ko'nikmasini shakllantirish

- tahlil jarayonlarining ketma-ketligi va yaxlitligiga erishish;

- tarjimashunoslik tizimi va badiiy matn tuzilmasi ifodalanishiga erishish malakalariga ega bo'lishi kerak.

Modulni tashkil etish va o‘tkazish bo‘yicha tavsiyalar

“Tarjima ishini tizimli loyihalashtirish” moduli ma’ruza va amaliy mashg‘ulotlar shaklida olib boriladi. Moduldagi ilmiy qarashlar mohiyatini tinglovchilarga yetkazish jarayonida o‘qitishning zamonaviy usullari, badiiy adabiyot va estetika ilmidagi eng so‘nggi yutuqlardan foydalanish ko‘zda tutilgan:

–ma’ruza shaklidagi saboqlarda milliy va chet el adabiyot metodikasi fanlaridagi so‘nggi yutuqlardan foydalanish;

–masofadan o‘qitish orqali tinglovchilarning tarjima ishini tizimli loyihalashtirishga doir yangiliklarni mustaqil egallab olishlariga imkon yaratish;

–amaliy mashg‘ulotlarda ta’limning fikriy hujum, kichik guruhlar bilan ishlash singari interfaol usullarini qo‘llash ko‘zda tutiladi.

Modulning o‘quv rejadagi boshqa modullar bilan bog‘liqligi va uzviyligi

“Tarjima ishini tizimli loyihalashtirish” moduli o‘quv rejadagi mutaxassislik fanlarining barchasi bilan uzviy bog‘langan.

Modulning Oliy ta’limdagi o‘rni

Modulni o‘zlashtirish orqali tinglovchilar “Tarjima ishini tizimli loyihalashtirish” mutaxassislik fanini o‘qitishning eng ilg‘or yo‘llarini egallaydilar, ularda har qanday ilmiy darajadagi auditoriya ahli bilan adabiy yaratishlar to‘g‘risida fikr bildirish ko‘nikmasi shakllantiriladi. Natijada, fanni o‘qitish samaradorligini sezilarli oshiradi.

MODUL BO‘YICHA SOATLAR TAQSIMOTI

№	Modul mavzulari	Auditoriya o‘quv yuklamasi		
		Jami	Jumladan:	
			Nazariy	Amaliy

1.	Tarjima ishini tizimli loyihalashtirish. Tizimli tahlilning terminologik asoslari va yo‘nalishlari	2	2	
2.	Badiiy matnga tizimli yondashuv	2	2	
3.	Tizimli tahlilda miqdoriylik va sifat	2	2	
4.	Tarjimashunoslik va tizimli tahlil asoslari, barcha imkoniyatlar tizimi	2	2	
5.	Badiiy tarjimada tizimli ketma-ketlik va yaxlitlikning ahamiyati	2		2
6.	Tarjimashunoslikka doir tadqiqotlarda tizimli tahlil tamoyillari	2		2
7.	Tizimli tahlilda miqdoriylik va sifat masalasi	2		2
8.	Tarjimonda ijodiy va tizimli yondashuv ko‘nikmasini shakllantirish	2		2
	JAMI	16	8	8

NAZARIY MASHG‘ULOTLAR MAZMUNI

1-MAVZU. TARJIMA ISHINI TIZIMLI LOYIHALASHTIRISH. TIZIMLI TAHLILNING TERMINOLOGIK ASOSLARI VA YO‘NALISHLARI

Ushbu ma’ruza mashg‘uloti tajimani tizimli loyihalashtirishga oid bo‘lgan bilim va ma’lumotlar bazasiga kirish qismi hisoblanadi va bunda tinglovchi tarjimaning tizimli loyihalashtirishning ahamiyati va dolzarbligi xususida fikr yuritadi hamda o‘zaro bahs-munozara olib boradi.

2-MAVZU. BADIY MATNGA TIZIMLI YONDASHUV

Badiiy matn tarjimasi badiiy matnni o‘rganishning asosiy yondashuvi masalalarini qamrab olgan ushbu 2-ma’ruza mashg‘ulotida badiiy matnga tizimli yondashuv, tahlil jarayonlarining ketma-ketligi va yaxlitligi haqida so‘z boradi. O‘quvchi ushbu ma’ruza davomida badiiy matn tarjimasida tizimli yondashuv haqida fikr almashadi.

3-MAVZU. TIZIMLI TAHLILDA MIQDORIYLIK VA SIFAT

Tarjima qilish jarayonida miqdoriylik va sifat qanday ahamiyatga ega? Miqdoriylik va sifatni belgilovchi strategiyalar haqida kursning joriy qismida ma'lumot beriladi. Shuningdek, ilmiy tadqiqot ishida tarjima jarayonini kechisi haqida so'z boradi.

AMALIY MASHG'ULOTLAR MAZMUNI

Amaliy mashg'ulotlar zamonaviy didaktik ta'minot va laboratoriya jihozlariga ega bo'lgan auditoriyalarda hamda internet tarmog'iga ulangan kompyuter sinflarida, tayanch oliy ta'lim muassasalarining kafedralarida tashkil etiladi.

1-MAVZU. TARJIMUSHNOSLIK VA TIZIMLI TAHLIL ASOSLARI, BARCHA IMKONIYATLAR TIZIMI

Tarjimada tizimli tahlilning o'ziga xos xususiyatlari zamonaviy dasturlarda dolzarbligi to'g'risida fikr-mulohaza yuritish va ma'ruza jarayonida olingan bilim-ko'nikmalarni mustahkamlash ushbu amaliy mashg'ulot jarayonida amalga oshiriladi.

2-MAVZU. BADIY TARJIMADA TIZIMLI KETMA-KETLIK VA YAXLITLIYLIKNING AHAMIYATI

Badiiy tarjimaning o'ziga xos jihatlari va xususiyatlari. Badiiy tarjimani tizimlashtirish bu amaliy mashg'ulotda muhokama qilinadi va bilim, malaka va ko'nikmalar yanada mustahkamlanadi.

3-MAVZU. TARJIMASHUNOSLIKKA DOIR TADQIQOTLARDA TIZIMLI TAHLIL TAMOIYILLARI

Tarjimaning turli jihatlarini (psixologik, adabiy, etnografik, tarixiy, lingvistik) o'rganuvchi ilmiy fanlar majmui va buning qanday ta'siri borligi xususida bahs-munozara olib boriladigan mashg'ulotdir. Bunda ilmiy tadqiqotlarda tarjimaning ahamiyati va tahlil maslalariga to'xtalinadi va amaliyotda fikr almashiladi.

4-MAVZU. TIZIMLI TAHLILDA MIQDORIYLIK VA SIFAT MASALASI

Tarjimani tizimli loyihalashtirishda miqdoriylik va sifat masalasiga alohida to'xtalinib ushbu jarayonda qo'llaniladigan metod va strategiyalar turlari, ularning farqli jihatlari va o'ziga xos xususiyatlari haqida fikr almashiladi va amaliyotda sinab ko'riladi.

5-MAVZU. TARJIMONDA JJODIY VA TIZIMLI YONDASHUV KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISH

Tarjima qilish jarayonida tizimli yondashuv ko'nikmasini shakllantirishda qator amal qilinishi lozim bo'lgan maslalarga to'xtalinadi va har bir talabgor bittadan maxsulotni loyihalashtirib guruhga taqdim etadi.

O'QITISH SHAKLLARI

Ushbu modul bo'yicha quyidagi o'qitish shakllaridan foydalaniladi:

- ma'ruzalar, amaliy mashg'ulotlar (ta'lim texnologiyalarini anglab olish, nazariy bilimlarni amaliyotga qo'llash);
- suhbatlar orqali tinglovchida muayyan muammoga munosabat bildirish qobiliyatini shakllantirish, unda adabiy ta'limga doir masalani eshitish, idrok qilish va mantiqiy xulosalar chiqarish xususiyatini qaror topdirish;
- tinglovchilarni bahs-munozaralar paytida muammolar yechimi bo'yicha dalil va asosli argumentlar taqdim qilishga, o'z fikrini asoslashga o'rgatish.
- yangicha yondashuv metodlari ustida izlanishlar olib borish;
- aniq bir matn tarjimasi talqiniga olingan nazariy bilimlarni tatbiq etish.

II. MODULNI O‘QITISHDA FOYDALANILADIGAN INTERFAOL TA’LIM METODLARI

“SWOT-tahlil” metodi

Metodning maqsadi: mavjud nazariy bilimlar va amaliy tajribalarni tahlil qilish, taqqoslash orqali muammoni hal etish yo‘llarni topishga, bilimlarni mustahkamlash, takrorlash, baholashga, mustaqil, tanqidiy fikrlashni, nostandart tafakkurni shakllantirishga xizmat qiladi.

S- (strength)	-kuchli tomonlari
W-(weakness)	-zaif, kuchsiz tomonlari
O-(opportunity)	-imkoniyatlari
T-(threat)	-to‘siqlar

Namuna: Leksik ma’noni komponent tahlil qilish imkoniyatlarini jadvalga tushiring.

S	Leksik ma’noni komponent tahlil qilishning kuchli tomonlari	Ma’noning tarkibi, tashkil etuvchilari, valentligi, etimologiyasini aniqlash mumkin.
W	Leksik ma’noni komponent tahlil qilishning kuchsiz tomonlari	Milliy idrok intizomi bilan bog‘liq keng imkoniyatlar qoliplashtiriladi.
O	Leksik ma’noni komponent tahlil qilishning (ichki) imkoniyatlari	Ma’no taraqqiyotini belgilash, tasniflashni osonlashtiradi
T	To‘siqlar (tashqi)	Ma’no taraqqiyotida ma’nolarning shakllanish ketma-ketligini aniqlashning murakkabligi.

“Xulosalash” (Rezyume, Veer) metodi

Metodning maqsadi: Bu metod murakkab, ko‘ptarmoqli, mumkin qadar, muammoli xarakteridagi mavzularni o‘rganishga qaratilgan. Metodning mohiyati shundan iboratki, bunda mavzuning turli tarmoqlari bo‘yicha bir xil axborot beriladi va ayni paytda, ularning har biri alohida aspektlarda muhokama etiladi. Masalan, muammo ijobiy va salbiy tomonlari, afzallik, fazilat va kamchiliklari, foyda va zararlari bo‘yicha o‘rganiladi. Bu interfaol metod tanqidiy, tahliliy, aniq mantiqiy fikrlashni muvaffaqiyatli rivojlantirishga hamda o‘quvchilarning mustaqil g‘oyalari, fikrlarini yozma va og‘zaki shaklda tizimli bayon etish, himoya qilishga imkoniyat yaratadi. “Xulosalash” metodidan ma’ruza mashg‘ulotlarida individual va juftliklardagi ish shaklida, amaliy va ko‘chma mashg‘ulotlarida kichik guruhlardagi ish shaklida mavzu yuzasidan bilimlarni mustahkamlash, tahlili qilish va taqqoslash maqsadida foydalanish mumkin.

Metodni amalga oshirish tartibi:

trener-o‘qituvchi ishtirokchilarni 5 -6 kishidan iborat kichik guruhlariga ajratadi;

trening maqsadi, shartlari va tartibi bilan ishtirokchilarni tanishtirgach, har bir guruhga umumiy muammoni tahlil qilinishi zarur bo‘lgan qismlari tushirilgan tarqatma materiallari tarqatadi;

har bir guruh o‘ziga berilgan muammoni atroflicha tahlil qilib, o‘z mulohazalarini tavsiya etilayotgan sxema bo‘yicha tarqatmaga yozma bayon qiladi;

navbatdagi bosqichda barcha guruhlar o‘z taqdimotlarini o‘tkazadilar. Shundan so‘ng, trener tomonidan tahlillar umumlashtiriladi, zaruriy axborotlar bilan to‘ldiriladi va mavzu yakunlanadi.

Namuna:

Semantik tahlil					
Etimologik tahlil (talqin)		Struktural (tarkibiy) tahlil		Antoposentrik tahlil	
afzalligi	kamchiligi	afzalligi	kamchiligi	afzalligi	kamchiligi
Xulosa:					

“Keys-stadi” metodi

“**Keys-stadi**” - inglizcha soʻz boʻlib, (“case” – aniq vaziyat, hodisa, «stadi» – oʻrganmoq, tahlil qilmoq) aniq vaziyatlarni oʻrganish, tahlil qilish asosida oʻqitishni amalga oshirishga qaratilgan metod hisoblanadi. Mazkur metod dastlab 1921-yil Garvard universitetida amaliy vaziyatlardan iqtisodiy boshqaruv fanlarini oʻrganishda foydalanish tartibida qoʻllanilgan. Keysda ochiq axborotlardan yoki aniq voqea-hodisadan vaziyat sifatida tahlil uchun foydalanish mumkin. Keys harakatlari oʻz ichiga quyidagilarni qamrab oladi: Kim (Who), Qachon (When), Qayerda (Where), Nima uchun (Why), Qanday/ Qanaqa (How), Nima-natija (What).

“Keys metodi” ni amalga oshirish bosqichlari

Ish bosqichlari	Faoliyat shakli va mazmuni
1-bosqich: Keys va uning axborot taʼminoti bilan tanishtirish	yakka tartibdagi audiovizual harakat; keys bilan tanishish (matnli, audio yoki media shaklda); axborotni umumlashtirish; axborot tahlili;

	muammolarni aniqlash.
2-bosqich: Keysni aniqlashtirish va o'quv topshirig'ni belgilash	individual va guruhda ishlash; muammolarni dolzarblik ierarxiyasini aniqlash; asosiy muammoli vaziyatni belgilash.
3-bosqich: Keysdagi asosiy muammoni tahlil etish orqali o'quv topshirig'ining yechimini izlash, hal etish yo'llarini ishlab chiqish	individual va guruhda ishlash; muqobil yechim yo'llarini ishlab chiqish; har bir yechimning imkoniyatlari va to'siqlarni tahlil qilish; muqobil yechimlarni tanlash.
4-bosqich: Keys yechimini yechimini shakllantirish va asoslash, taqdimot.	yakka va guruhda ishlash; muqobil variantlarni amalda qo'llash imkoniyatlarini asoslash; ijodiy-loyiha taqdimotini tayyorlash; yakuniy xulosa va vaziyat yechimining amaliy aspektlarini yoritish.

Keys. Matnda sinonim so'zlardan mosini tanlash bo'yicha keys ishlab chiqiladi, mazkur metodning ijobiy va salbiy tomonlari qiyoslanadi va xulosa chiqariladi.

Keysni bajarish bosqichlari va topshiriqlari:

–Keysdagi muammoni keltirib chiqargan asosiy sabablarni belgilang (individual va kichik guruhda).

–Mobil ilovani ishga tushirish uchun bajariladigan ishlar ketma-ketligini belgilang (juftliklardagi ish).

“FSMU” metodi

Texnologiyaning maqsadi: Mazkur texnologiya ishtirokchilardagi umumiy fikrlardan xususiy xulosalar chiqarish, taqqoslash, qiyoslash orqali axborotni o‘zlashtirish, xulosalash, shuningdek, mustaqil ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Mazkur texnologiyadan ma’ruza mashg‘ulotlarida, mustahkamlashda, o‘tilgan mavzuni so‘rashda, uyga vazifa berishda hamda amaliy mashg‘ulot natijalarini tahlil etishda foydalanish tavsiya etiladi.

Texnologiyani amalga oshirish tartibi:

- qatnashchilarga mavzuga oid bo‘lgan yakuniy xulosa yoki g‘oya taklif etiladi;
- har bir ishtirokchiga FSMU texnologiyasining bosqichlari yozilgan qog‘ozlarni tarqatiladi:

F	- fikringizni bayon eting
S	- fikringizni bayoniga sabab ko‘rsating
M	- ko‘rsatgan sababingizni isbotlab misol keltiring
U	- fikringizni umumlashtiring

FSMU tahlili qatnashchilarda kasbiy-nazariy bilimlarni amaliy mashqlar va mavjud tajribalar asosida tezroq va muvaffaqiyatli o‘zlashtirilishiga asos bo‘ladi.

Namuna:

Fikr: “Har qanday nomlanish jarayoni tafakkursiz amalga oshmaydi. Til egalarining shaxsiy tafakkur darajasi ham bu jarayonga ta’sir qiladi”.

Topshiriq: Mazkur fikrga nisbatan munosabatingizni FSMU orqali tahlil qiling.

“Assesment” metodi

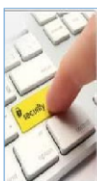
Metodning maqsadi: mazkur metod ta’lim oluvchilarning bilim darajasini baholash, nazorat qilish, o‘zlashtirish ko‘rsatkichi va amaliy ko‘nikmalarini tekshirishga

yo‘naltirilgan. Mazkur texnika orqali ta’lim oluvchilarning bilish faoliyati turli yo‘nalishlar (test, amaliy ko‘nikmalar, muammoli vaziyatlar mashqi, qiyosiy tahlil, simptomlarni aniqlash) bo‘yicha tashxis qilinadi va baholanadi.

Metodni amalga oshirish tartibi:

“Assesment”lardan ma’ruza mashg‘ulotlarida talabalarning yoki qatnashchilarning mavjud bilim darajasini o‘rganishda, yangi ma’lumotlarni bayon qilishda, seminar, amaliy mashg‘ulotlarda esa mavzu yoki ma’lumotlarni o‘zlashtirish darajasini baholash, shuningdek, o‘z-o‘zini baholash maqsadida individual shaklda foydalanish tavsiya etiladi. Shuningdek, o‘qituvchining ijodiy yondashuvi hamda o‘quv maqsadlaridan kelib chiqib, assesmentga qo‘shimcha topshiriqlarni kiritish mumkin.

Namuna:

Kognitiv metaforaga misol keltiring A. Barglarning shivirlashi B. Shirin ovoz C. Achchiq haqiqat D. Uzukning ko‘zi	<i>Qattiq</i> leksemasining <i>qattiq gapirmoq</i> birikmasidagi ma'nosi nominatsiya usuliga ko'ra qanday ma'no hisoblanadi? A. Hosila ma'no B. Figural ma'no C. Ko'chma ma'no D. Nominativ ma'no
	<i>Yoqa</i> leksemasining <i>jar yoqasi</i> birikasidagi ma'nosi semantik motivlashish
Pichirlamoq so‘zidagi “past ovoz” semasi qanday sema? A. Denotativ B. Konnotativ C. Vazifa D. Umumlashtirivchi	nuqtayi nazaridan qanday ma'no hisoblanadi? A. Ko'chma ma'no B. Hosila ma'no C. Bog'liq ma'no D. Erkin ma'no

Har bir katakdagi to'g'ri javob 5 ball yoki 1-5 balgacha baholanishi mumkin.

“Tushunchalar tahlili” metodi

Metodning maqsadi: mazkur metod talabalar yoki qatnashchilarni mavzu bo'yicha tayanch tushunchalarni o'zlashtirish darajasini aniqlash, o'z bilimlarini mustaqil ravishda tekshirish, baholash, shuningdek, yangi mavzu buyicha dastlabki bilimlar darajasini tashxis qilish maqsadida qo'llaniladi. Metodni amalga oshirish tartibi:

- ishtirokchilar mashg'ulot qoidalarini bilan tanishtiriladi;
- o'quvchilarga mavzuga yoki bobga tegishli bo'lgan so'zlar, tushunchalar nomi tushirilgan tarqatmalar beriladi (individual yoki guruhli tartibda);
- o'quvchilar mazkur tushunchalar qanday ma'no anglatishi, qachon, qanday holatlarda qo'llanilishi haqida yozma ma'lumot beradilar;
- belgilangan vaqt yakuniga yetgach o'qituvchi berilgan tushunchalarning to'g'ri va to'liq izohini o'qib eshittiradi yoki slayd orqali namoyish etadi;
- har bir ishtirokchi berilgan to'g'ri javoblar bilan o'zining shaxsiy munosabatini taqqoslaydi, farqlarini aniqlaydi va o'z bilim darajasini tekshirib, baholaydi.

“Venn diagrammasi” metodi

Metodning maqsadi: Bu metod grafik tasvir orqali o'qitishni tashkil etish shakli bo'lib, u ikkita o'zaro kesishgan aylana tasviri orqali ifodalanadi. Mazkur metod turli tushunchalar, asoslar, tasavvurlarning analiz va sintezini ikki aspekt orqali ko'rib chiqish, ularning umumiy va farqlovchi jihatlarini aniqlash, taqqoslash imkonini beradi.

Metodni amalga oshirish tartibi:

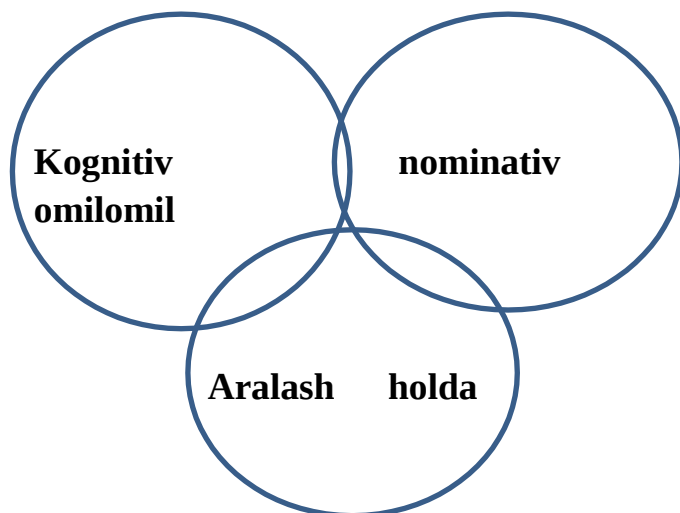
– ishtirokchilar ikki kishidan iborat juftliklarga birlashtiriladi va ularga ko'rib chiqilayotgan tushuncha yoki asosning o'ziga xos, farqli jihatlarini (yoki aksi) doiralar ichiga yozib chiqish taklif etiladi;

– navbatdagi bosqichda ishtirokchilar to'rt kishidan iborat kichik guruhlariga birlashtiriladi va har bir juftlik o'z tahlili bilan guruh a'zolarini tanishtiradilar;

–juftliklarning tahlili eshitilgach, ular birgalashib, ko‘rib chiqilayotgan muammo yohud tushunchalarning umumiy jihatlarini (yoki farqli) izlab topadilar, umumlashtiradilar va doirachalarning kesishgan qismiga yozadilar.

Namuna:

Sinonimiyani vujudga keltiruvchi omillar

“Blits-o‘yin” metodi

Metodning maqsadi: tinglovchilarda tezlik, axborotlar tizmini tahlil qilish, rejalashtirish, prognozlash ko‘nikmalarini shakllantirishdan iborat. Mazkur metodni baholash va mustahkamlash maksadida qo‘llash samarali natijalarni beradi.

Metodni amalga oshirish bosqichlari:

1. Dastlab ishtirokchilarga belgilangan mavzu yuzasidan tayyorlangan topshiriq, ya’ni tarqatma materiallarni alohida-alohida beriladi va ulardan materialni sinchiklab o‘rganish talab etiladi. Shundan so‘ng, ishtirokchilarga to‘g‘ri javoblar tarqatmadagi “yakka baho” kolonkasiga belgilash kerakligi tushuntiriladi. Bu bosqichda vazifa yakka tartibda bajariladi.
2. Navbatdagi bosqichda trener-o‘qituvchi ishtirokchilarga uch kishidan iborat kichik guruhlariga birlashtiradi va guruh a‘zolarini o‘z fikrlari bilan guruhdoshlarini tanishtirib, bahslashib, bir-biriga ta’sir o‘tkazib, o‘z fikrlariga ishontirish, kelishgan holda bir to‘xtamga kelib, javoblarini “guruh bahosi” bo‘limiga raqamlar bilan belgilab chiqishni topshiradi. Bu vazifa uchun 15 daqiqa vaqt beriladi.

3. Barcha kichik guruhlar o‘z ishlarini tugatgach, to‘g‘ri harakatlar ketma- ketligi trener-o‘qituvchi tomonidan o‘qib eshittiriladi, va o‘quvchilardan bu javoblarni “to‘g‘ri javob” bo‘limiga yozish so‘raladi.

4. “To‘g‘ri javob” bo‘limida berilgan raqamlardan “yakka baho” bo‘limida berilgan raqamlar taqqoslanib, farq bo‘lsa “0”, mos kelsa “1” ball qo‘yish so‘raladi.

Shundan so‘ng “yakka xato” bo‘limidagi farqlar yuqoridan pastga qarab qo‘shib chiqilib, umumiy yig‘indi hisoblanadi.

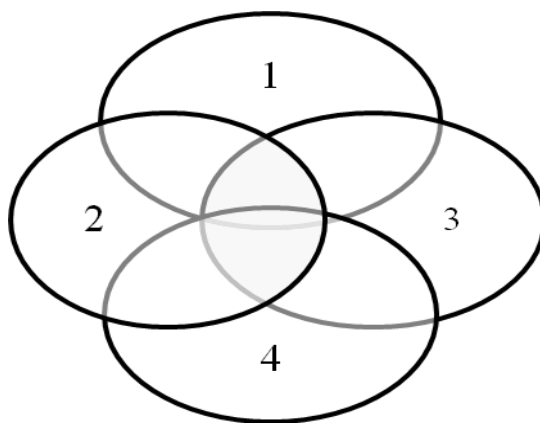
5. Xuddi shu tartibda “to‘g‘ri javob” va “guruh bahosi” o‘rtasidagi farq chiqariladi va ballar “guruh xatosi” bo‘limiga yozib, yuqoridan pastga qarab qo‘shiladi va umumiy yig‘indi keltirib chiqariladi.

6. Trener-o‘qituvchi yakka va guruh xatolarini to‘plangan umumiy yig‘indi bo‘yicha alohida-alohida sharhlab beradi.

7. Ishtirokchilarga olgan baholariga qarab, ularning mavzu bo‘yicha o‘zlashtirish darajalari aniqlanadi.

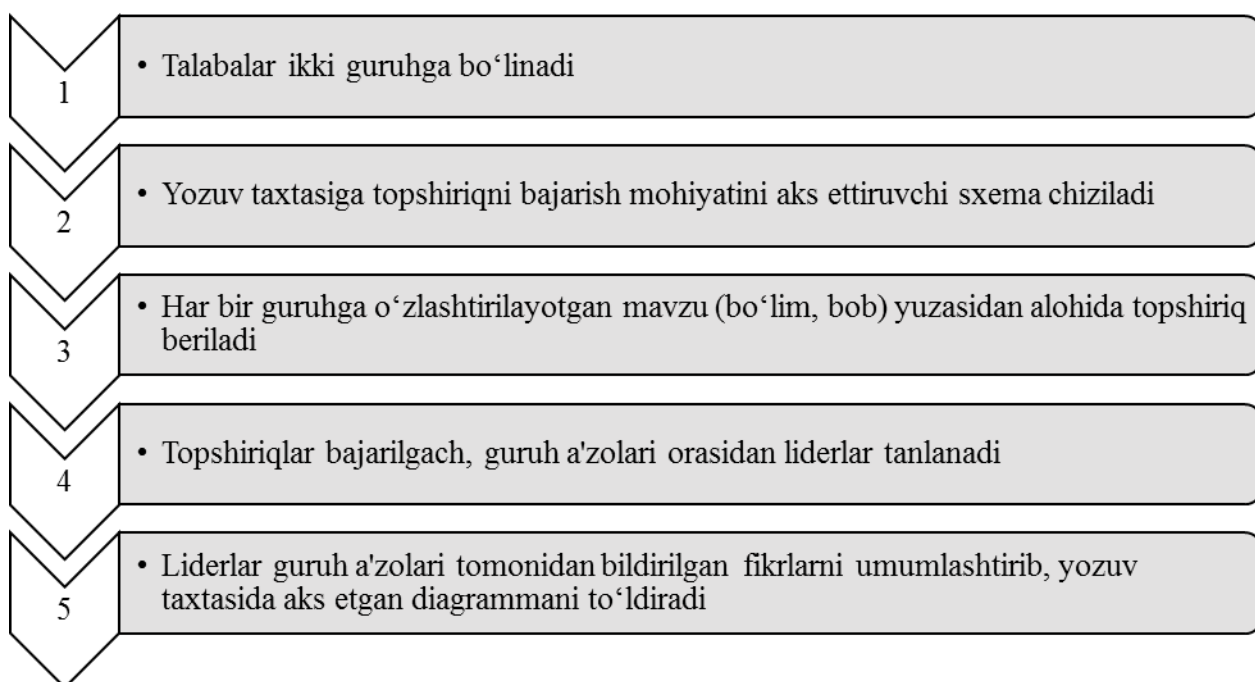
Struktural tahlil ketma–ketligini aniqlash. O‘zingizni tekshirib ko‘ring!

Harakatlar mazmuni	Yakka baho	Yakka xato	To‘g‘ri javob	Guruh bahosi	Guruh xatosi
Leksik ma’noning qirralarini sanang					
Signifikativ ma’no nima?					
Denotativ ma’no nima?					
Struktur ma’no nima?					
Til birliklari o‘rtasidagi asosiy munosabatlar nechta?					
Paradigmatik munosabat qanday munosabat?					

Grafik organayzer talabalar tomonidan o'zlashtirilgan o'zaro yaqin nazariy bilim, ma'lumot yoki dalillarni qiyosiy tahlil etishga yordam beradi. Undan muayyan bo'lim yoki boblar bo'yich yakuniy darslarni tashkil etishda foydalanish yanada samaralidir.

Uni qo'llash bosqichlari quyidagilardan iborat:

III. NAZARIY MASHG‘ULOT MAZMUNI

1-MAVZU: TARJIMA ISHINI TIZIMLI LOYIHALASHTIRISH.

TIZIMLI TAHLILNING TERMINOLOGIK ASOSLARI VA

YO'NALISHLARI

REJA:

1. Tarjimushunoslik va tizimli tahlil asoslari, barcha imkoniyatlar tizimi.
2. Tizimli tahlilning tizimli yondashuvdan farqli jihatlari.
3. Tizimli tahlilning shakllanish va rivojlanish bosqichlari.
4. Ilmiy va nazariy masalalarning tarjima amaliyotidagi tizimli tahlili.

Kalit so'zlar: *Tizimli tahlil, zamonaviy tarjimashunoslik, nazariy tavsif.*

1. Tarjimushunoslik va tizimli tahlil asoslari, barcha imkoniyatlar tizimi.

Tizimli tahlil - murakkab ob'ektlarni tizim sifatida ko'rsatish va ushbu tizimni tahlil qilish orqali o'rganish tamoyillarni, usullar va vositalarni o'rganadigan ilmiyuslubiy fan. Tizimli tahlilning asosiy maqsadi ko'rib chiqilayotgan mavzudagi muammoli vaziyatdan chiqish yo'llarini topishdir. Tizimli tahlil jarayonin amalga oshirish natijasida murakkab muammolarni hal qilish metodologiyasi yotadi.

Tizimli tahlil har bir tizim alohida bir-biriga bog'liq bo'lmagan quyi tizimlardan iborat bo'lsa ham, yaxlit bir butun ekanligini anglatadi. Tizimli tahlil o'rganilayotgan ob'ektni umumiy maqsad bilan birlashtirilgan o'zaro bog'liq bo'lgan quyi tizimlar majmuasi sifatida ko'rishga imkon beradi: uning integral xususiyatlarini, ichki va tashqi aloqalarini ochish.

Tarjima amaliyotini va zamonaviy tarjimashunoslikning kontseptual sohasini tizimli tahlil qilish tarjimini tayyorlash, amalga oshirish, taqdim etish va ishlashining turli jihatlarni umumlashtiruvchi va tarjima faoliyatining boshqa asosiy tarkibiy qismlari bilan bog'liq bo'lgan tarjimalarning yagona tipologiyasini yaratishga imkon beradi.

2. Tizimli tahlilning tizimli yondashuvdan farqli jihatlari. Tizimli tahlil - bu murakkab muammolarni hal qilishda fanlararo yondashuv bilan tavsiflangan ilmiy

usul. Tizim tahlilining ob'ekti yangi tizimlarni yaratish va mavjud tizimlarni modernizatsiya qilish bilan bog'liq amaliy muammodir.

Ko'pincha quyidagi tamoyillar tizimli hisoblanadi:

1. yakuniy maqsad printsiipi;
2. o'lchov printsiipi;
3. barqarorlik printsiipi;
4. birlik printsiipi;
5. ulanish printsiipi;
6. modulli qurilish printsiipi;
7. ierarxiya printsiipi;
8. funksionallik prinsipi;
9. rivojlanish tamoyili (tarixiylik, ochiqlik);
10. markazsizlashtirish tamoyili.

Tizimli yondashuv - bu har qanday tizim (ob'ekt) chiqish (maqsad), kirish (resurslar), tashqi muhit bilan bog'liqlik, teskari aloqaga ega bo'lgan o'zaro bog'liq elementlar (komponentlar) yig'indisi sifatida qaraladigan yondashuv. Ushbu yondashuv murakkab yondashuvlardan hisoblanadi.

Tarjimaga tizimli yondashishning uslubiy ahamiyati tarjimaning o'zaro bog'liq hodisalar tizimi sifatida yaxlitligini ochib berishga, tizimning yaxlitligini ta'minlovchi mexanizmlarni aniqlashga e'tibor qaratishdadir. Shu bilan birga, tarjimada ham, uning tashqi dunyo bilan munosabatlarida ham mavjud bo'lgan turli xil aloqa turlarini aniqlashga alohida e'tibor beriladi. Bu yondashuv tarjima haqidagi turli bilimlarni yagona nazariy tizimga keltirish imkonini beradi.

Zamonaviy gnoseologiyada markaziy o'rinlardan birini egallagan tizimli yondashuv ob'ektning har qanday sub'ekt tomoniga qaratilgan boshqa yondashuvlar bilan solishtirganda yanada kengroq anglash mumkin bo'lgan voqelikni yoritishga imkon beradi. Tarjimaga tizimli yondashish individual adabiy-tanqidiy, lingvistik,

faoliyat yoki boshqa har qanday yondashuvga nisbatan tarjimaning to'liqroq, batafsilroq va izchil nazariy manzarasini ifoda etadi.

Tizimli yondashuv tarjima faoliyatining yaxlitligini ta'minlovchi mexanizmlarni tushuntirishning yangi sxemasini nazarda tutadi. Bu esa tarjima faoliyatida aniqlangan barcha xilma-xil aloqa va munosabatlarni bir xil mantiqiy asosda bir-biri bilan solishtirish imkonini beradi.

Deyarli har qanday ob'ektni nazariy tavsifda tizim sifatida ifodalash mumkin. Agar biz tarjimani tizim sifatida ifodalamoqchi bo'lsak, unda tizimning asosiy belgilari unda qanday namoyon bo'lishini kuzatishimiz kerak, ya'ni:

1. yaxlitlik;
2. shakli (tuzilishi);
3. tizim va muhitning o'zaro bog'liqligi;
4. Ierarxiya;
5. tavsifning rangbarangligi.

Agar siz asliyatni tarjima qilish jarayonini tizimli hodisa sifatida tasavvur qilishga harakat qilsangiz, unda tizimning barcha sanab o'tilgan xususiyatlariga ega yoki yo'qligini aniqlashingiz kerak.

3. Tizimli tahlilning shakllanish va rivojlanish bosqichlari. Tizimli tahlilni o'tkazishda muammoli vaziyatni shakllantirishga, tizimning umumiy maqsadini, uning alohida quyi tizimlarining maqsadlarini aniqlashga, erishish uchun turli xil alternativallarni ilgari surishga qaratilgan jarayonlar yig'indisi qo'llaniladi. Muayyan samaradorlik mezonlari bo'yicha taqqoslanadigan ushbu maqsadlar, shuningdek qarorlarni amalga oshirish jarayonida paydo bo'lishi mumkin bo'lgan real vaziyatning barcha omillari va munosabatlarini aks ettiruvchi umumlashtirilgan modelni (yoki modellarni) qurish, buning natijasida muammoli vaziyatni hal qilish va tizimning kerakli (maqsadli) holatiga erishishning eng maqbul usuli tanlanadi.

Tizimning muhim xususiyatlaridan biri ularning faoliyatining maqsadga yo'naltirilganligidir. Tizim tahlilida maqsad tizimning mavjud bo'lmagan, lekin

istalgan holatining sub'ektiv tasviri (mavhum modeli) sifatida tushuniladi. Maqsad samaradorlik ko'rsatkichlari, resurslarning intensivligi, tizimning samaradorligi yoki berilgan natijaga erishish traektoriyasiga qo'yiladigan talablar bilan belgilanishi mumkin. Tashqi muhitning ma'lum bir holati (masalan, samarasiz) sharoitida tizimning mavjud va zarur (maqsadli) holati o'rtasidagi nomuvofiqlik muammoli vaziyat deb ataladi.

Tizimli tahlil har qanday alohida ekspertning mulohazalari asosida qiyinchiliklarini yengib bo'lmaydigan yechimlarni topishda ko'plab sohalardagi mutaxassislarning bilim va tajribasini birlashtirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Yaxlitlikni saqlash vositalarini ishlab chiqish zarurati va etarli emasligini tushunib, so'nggi paytlarda ular tizimli tahlilni rasmiylashtirilgan umumiy ma'no sifatida ta'rifga, tizim tahlilini matematik yordamni talab qiladigan san'at sifatida tushunishga, yaxlitlik naqshlarini chuqurroq o'rganishga qaytadilar va uning shakllanishi va saqlanishida shaxsning roli.

4. Ilmiy va nazariy masalalarning tarjima amaliyotidagi tizimli tahlili.

Tizimli tahlil - ilmiy –amaliy fan bo'lib, uning yakuniy maqsadi tizimli tadqiqot ob'ekti oldidan yuzaga kelgan muammoli vaziyatni hal qilish, ya'ni mavjud vaziyatni qo'yilgan maqsadlarga muvofiq o'zgartirishdir. Tizimli tahlil

1. muammoli vaziyatni o'rganish;
2. uning sabablarini aniqlash;
3. uni bartaraf etish variantlarini ishlab chiqish;
4. qaror qabul qilish;
5. muammoli vaziyatni hal qiladigan tizimning keyingi faoliyatini tashkil etish bilan shug'ullanadi.

Tizim tahlilining to'g'riligi va foydaliligi to'g'risida yakuniy xulosa faqat uni amaliy qo'llash natijalari asosida amalga oshirilishi mumkin. Yakuniy natija nafaqat tahlilda qo'llanilgan usullarning qanchalik mukammal va nazariy jihatdan

asoslanganligiga, balki olingan tavsiyalarning qanchalik to‘g‘ri va samarali amalga oshirilishiga ham bog‘liq bo‘ladi.

Shunday qilib, tizimli tahlil usullarining asosiy xususiyati ulardagi rasmiy usullar va rasmiylashtirilmagan (ekspert) bilimlarning uyg‘unligidir.

Mavzu bo‘yicha savollar

1. Tizim tahlil nimani o‘z ichiga oladi?
2. Tizimli tahlil tamoyillari qanday?
3. Tizimli tahlilning tizimli yondashuvdan farqli jihatlari qanday?

ADABIYOTLAR RO‘YHATI

1. Tizim li tahlil asoslari: darslik/ V.A. Karimova, M.B. Zaynutdinova, E.Sh. Nazirova, Sh.Sh. Sadikova; O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. — Toshkent: O‘zbekistor
2. faylasuflari m illiy jamiyati, 2014. — 192 b.
3. Валеева Н.Г. Теория перевода. Культурно-когнитивный и коммуникативно- функциональные аспекты.-Москва: РУДН,2018- 247 с 4. Гарбовский Н.К.Теория перевода: Учебник. М.: Изд-во Моск. ун-та2007. - 544 с.
5. Кузьмин В.П. Принцип системности в теории и методологии К. Маркса. — М., 1976.
6. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. — М., 1978. —391 с.
7. Юдин Э.Г. Проблемы методологии системного исследования. — М., 1970.
8. A Companion to Translation Studies.-Canada :Cromwell Press Ltd, 2007.- 186 p
9. Ellaine Cruz. On Linguistic Aspects of Translation by Roman Jakobson. 2018 г. [цитируется по 22 февраль 2023 г.]; Доступно на: Lazanski T.J. Systems Approach to a Context Dependent Modelling of Complex Systems and a Problem of Validation // Academica Turistica I. — 2008.—№ 1. — С. 60-66.

2-MAVZU: BADIY MATNGA TIZIMLI YONDASHUV

REJA:

1. Badiiy matnga tizimli yondashuv

Badiiy matn adabiy asar ekan, u adabiy tanqidga qiziqish uygʻotadi, adabiyot sanʼat turlaridan biri boʻlgani uchun, sanʼatshunoslikda, adabiyot soʻz sanʼati ekan badiiy matnlarga qiziqish uygʻotadi. tilshunoslarning bir qismi ham adabiyotligi tabiiydir. Shunday qilib, badiiy matnni oʻrganishning uchta asosiy yondashuvi haqida gapirish mumkin: adabiyot nazariyasi (adabiyotshunoslik), sanʼat semiotikasi (semiotik) va til nazariyasi (lingvistik) nuqtai nazaridan. Bundan tashqari, ushbu uch yoʻnalish har qanday ilmiy jihatdan boshqa yoʻnalishlarga ham olib boradi. Ushbu uchta asosiy yondashuvga muvofiq, badiiy matnni oʻrganishda turli xil dolzarb tendentsiyalar rivojlandi. Ushbu uch yoʻnalishning har birida koʻplab bogʻliklik jihatlarini topishingiz mumkin. boʻlsa-da, printsiptial jihatdan bu toʻplamni triadaga qisqartirish mumkin, chunki tadqiqot yoʻnalishi asosan matnning qaysi jihatlarini tadqiqotchini qiziqtirishi bilan belgilanadi. : mazmunli, pragmatik yoki rasmiy.

Badiiy matnlarga adabiy yondashuvning oʻziga xosligi ularning sof “adabiy” jihatlarini oʻrganishdadir va uni amalga oshirishning eng mashhur yoʻnalishi tarixiy va sotsiologik boʻlib, uning vakillari davrlarning ijtimoiy va madaniy hayotiga qanday taʼsir qilganini aniqlashga intilishadi. Muallif tanlagan adabiy janrning konventsionalari orqali aks ettirilgan matn va bu matn oʻquvchi ommasining mulkiga aylanib, jamoatchilik ongini shakllantirishda qanday ishtirok etishi (V.G. Belinskiy, N.G. Chernishevskiy, D.I. Pisarev va boshqalar).). Mamlakatimizda bu yoʻnalish uzoq vaqt davomida “ruxsat etilgan” yondashuvlardan deyarli yagonasi boʻlgan. Gʻarbda u “aks ettiruvchi” deb nomlangan, yaʼni. “reflektiv” va adabiyotni ijtimoiy tabaqalar kurashining aksi sifatida talqin qilgan.

2. Tahlil jarayonlarining ketma-ketligi va yaxlitligi.

Tizimli tahlil tuzilmagan muammoni zaif tarzda tuzish, soʻngra u haqida qoʻshimcha maʼlumot toʻplash, tarkibiy qismlarning oʻzaro bogʻliqligini oʻrnatish,

miqdoriy baho berish (hech bo'lmaganda sub'ektiv, ekspert) va muammoni tuzilganlar toifasiga o'tkazish uchun ishlatiladi. Uni har qanday fanda qo'llash mumkin.

Tizim tahlilining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Muammoning mazmunli bayoni
2. O'rganilayotgan tizimning modelini qurish
3. Model yordamida muammoning yechimini topish
4. Yechimni model yordamida tekshirish
5. Yechimni tashqi sharoitlarga moslashtirish
6. Natijaga ko'ra qaror qabul qilish

Tizimli yondashuv bilan o'rganish ob'ekti tizim sifatida taqdim etiladi. Tizim tushunchasining o'zi metodologik tushunchalardan biri bilan bog'liq bo'lishi mumkin, chunki ob'ektni ko'rib chiqish tizim sifatida o'rganiladi yoki bunday mulohazadan voz kechish tadqiqotning vazifasiga va tadqiqotchining o'ziga bog'liq.

3-daraja
muqobil tarjimalar

A1. Mavzu holati (terminologik va tematik lug'at, pretsedent hodisalar)

3. Tarjimashunoslikka doir tadqiqotlarda tizimli tahlil tamoyillari.

Tarjimashunoslik — tarjimaning turli jihatlarini (psixologik, adabiy, etnografik, tarixiy, lingvistik) o'rganuvchi ilmiy fanlar majmui; tarjima tilshunosligi yoki lingvistik tarjimashunoslik - tarjimani lingvistik hodisa sifatida o'rganuvchi tilshunoslikning bo'limi.

Zamonaviy ilmiy bilimlarda markaziy o'rinlardan birini egallagan tizimli yondashuv tadqiqot ob'ektning faqat biron bir predmet tomoniga qaratilgan bo'lgan yondashuvlarga nisbatan kengroq kognitiv haqiqatni qamrab olishga imkon beradi. Tarjimaga tizimli yondashuv alohida lingvistik, adabiy, faoliyat yoki boshqa yondashuv bilan solishtirganda ushbu ob'ektning to'liqroq va batafsil nazariy tasvirini berishga qaratiladi.

MAVZU BO'YICHA SAVOLLAR

1. Badiiy matnni o'rganishning nechta asosiy yondashuvi mavjud Tizimli tahlil tamoyillari qanday?
2. Tizim tahlilining bosqichlari qanday?
3. Tarjimashunoslik tarjimaning qaysi jihatlarini o'rganadi?
4. Tarjimashunoslikka doir tadqiqotlarda tizimli tahlil tamoyillari nimalarni o'z ichiga oladi?

ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Tizimli tahlil asoslari: darslik/ V.A. Karimova, M.B. Zaynutdinova, E.Sh. Nazirova, Sh.Sh. Sadikova; O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. — Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2014. — 192 b.

2. Валеева Н.Г. Теория перевода. Культурно-когнитивный и коммуникативно- функциональные аспекты.-Москва: РУДН,2018- 247 с
3. Гарбовский Н.К.Теория перевода: Учебник. М.: Изд-во Моск. ун-та2007. - 544 с.
4. Кузьмин В.П. Принцип системности в теории и методологии К. Маркса. – М., 1976.
5. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. – М., 1978. –391 с.
6. Юдин Э.Г. Проблемы методологии системного исследования. – М.,1970
- Companion to Translation Studies.-Canada :Cromwell Press Ltd, 2007.- 186 p
7. Ellaine Cruz. On Linguistic Aspects of Translation by Roman Jakobson. 2018 г. [цитируется по 22 февраль 2023 г.]; Доступно: <http://rgdoi.net/10.13140/RG.2.2.29411.78888>
7. Hatim B. Communication across cultures: translation theory and contrastive text linguistics. Repr. Exeter, Devon: Univ. of Exeter Press; 2000. 235 с. (Exeter language and lexicography).
10. Lazanski T.J. Systems Approach to a Context Dependent Modelling of 12. Complex Systems and a Problem of Validation // Academica Turistica I. –2008. –№ 1. – С. 60-66.
13. https://studme.org/159517/literatura/sistemnyy_podhod_izucheniye_perevoda_perevod_sistema

3-MAVZU: TIZIMLI TAHLILDA MIQDORIYLIK VA SIFAT

REJA:

- 1. Tizimli tahlilda miqdoriylik va sifat. Ularning nisbati va birligi.**
- 2. Matnga individual yondashuvda tizimlilik.**
- 3. Tinglovchilarda ijodiy va tizimli yondashuv ko‘nikmasini shakllantirish.**

Miqdoriy va sifat tahlili bir-birini to‘ldiruvchi usullar bo‘lib, so‘rovlarda birlashtirib, keng qamrovli natijalarni beradi. Oddiy qilib aytganda, miqdoriy ma’lumotlar tadqiqotingizning umumiy fikrlarini zaxiralash uchun raqamlarni beradi.

Sifatli ma'lumotlar ularning to'liq oqibatlarini chuqur tushunish uchun tafsilotlarni beradi.

Miqdoriy ma'lumotlar asosiy faktlar - raqamlar. Miqdoriy ma'lumotlar tuzilgan va statistik qayta ishlanadi. Ular tadqiqotdan umumiy xulosalar chiqarishga yordam beradi.

Sifatli ma'lumotlar o'lchov ma'lumotlarini emas, balki tavsiflovchi ma'lumotlarni beradi. Bu insonlarning taassurotlari, fikrlari yoki qarashlari bo'lishi mumkin. Sifatli so'rov kamroq tuzilgan - u insonlarning motivatsiyasi, ularning qarashlari va munosabatlari haqida ma'lumot olish uchun ko'rib chiqilayotgan mavzuni chuqur tahlil qilishga qaratilgan. Bunday so'rov, bir tomondan, tadqiqot savollarini chuqur tushunishni ta'minlasa, ikkinchi tomondan, natijalarni tahlil qilishni qiyinlashtiradi. Miqdoriy ma'lumotlar bizga katta rasmni ko'rish imkonini beradi. Sifatli ma'lumotlar so'rov natijalariga tafsilot va inson omillarini keltiradi.

Ushbu ikki tadqiqot usuli bir-biriga zid emas. Aslida, ular birgalikda yaxshiroq ishlaydi. Katta ma'lumotlar dunyosida sizning qarorlaringiz uchun mustahkam asos bo'ladigan ko'plab statistik ma'lumotlar va raqamlar mavjud. Ammo asosiy ma'lumotlar haqiqiy insonlardan raqamlarga ma'no beradigan ma'lumotlarsiz to'liq emas.

Ta'lim dasturlariga kompetentsiyaga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirish o'qituvchining kasbiy pozitsiyasini deyarli to'liq o'zgartirishga asoslanadi. Ushbu yondashuv bilan o'qituvchi mutlaqo yangi potentsialda harakat qiladi, ya'ni: ma'lum bir fanni o'rganishning butun bosqichida doimiy qo'llab-quvvatlangan holda, o'z imkoniyatlarini aniqlash va keyinchalik amalga oshirish uchun har bir talabaga individual yondashuv. Mentor va koordinator - bu ta'limga yangi yondashuvni amalga oshirishda o'qituvchiga yuklangan rol. Bilimlarni ma'ruza formatida uzatish o'rniga, zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda materialning taqdimoti, muammoli vaziyatlarni yaratish, ularni hal qilish talaba va o'qituvchining birgalikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladi. Bu individual yondashuvning natijasini keltirib chiqaradi.

4-MAVZU: TARJIMASHUNOSLIK VA TIZIMLI TAHLIL ASOSLARI, BARCHA IMKONIYATLAR TIZIMI

Tizimli yondashuvni o'rganish va ishlab chiqish talabalarning doimiy o'zgarib turadigan tashqi muhitda tashkilotlarning ko'p qirrali faoliyatini yetuk idrok etishini shakllantiradi, ularning tahliliy qobiliyatini va murakkab boshqaruv ob'ektlarini boshqarishda amaliy ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ta'lim jarayonida izchillikdan foydalanish tinglovchining tashabbuskorligi, ijodiy fikrlashi va vazifalarni hal etishda mas'uliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tizimli yondashuv tarjima faoliyatining yaxlitligini ta'minlovchi mexanizmlarni tushuntirishning yangi sxemasini nazarda tutadi. Bu esa tarjima faoliyatida aniqlangan barcha xilma-xil aloqa va munosabatlarni bir xil mantiqiy asosda bir-biri bilan solishtirish imkonini beradi.

Tizimli yondashuvdan asosiy maqsad muammoning mohiyatini aniqlash, vaziyatni tahlil qilish va baholash, nazariy modellar va usullarni muayyan vaziyatning o'ziga xos xususiyatlariga moslashtirish, turli manbalardan olingan ma'lumotlardan foydalanish va ularni tahlil qilish, aloqada bo'lgan shaxslar bilan malakali aloqa o'rnatish va jamoada ishlay olishdir.

Tizimli ta'lim har qanday sinfda qo'llaniladi har qanday mavzuni o'rganayotganda. Masalan, o'rganish qismlari 6-7-sinflardagi nutqlar tugamasligi kerak, lekin ularning morfologik xususiyatlari jadvalini taqdim etish bilan boshlanishi kerak va yangi materialni o'rganishga undaydigan savollar: Biz nimani bilamiz? Biz nimani bilmaymiz? Ma'lum bo'lishicha, maktab o'quvchilari nutqning har bir qismi haqida minimal ma'lumot miqdorini bilishmaydi. Bu yangi mavzuni o'rganishda eng yaxshi psixologik yengillik, muvaffaqiyat motivatsiyasi. Tarjimaga tizimli yondashishning uslubiy ahamiyati shundan iboratki, u o'rganilayotgan ob'ektni sinchiklab o'rganib, uning yaxlitligini ochishga va bu yaxlitlikni ta'minlovchi mexanizmlarni tahlil qilishga yo'naltirish imkonini beradi. Eng murakkab ob'ekt ichida ham, tashqi dunyo bilan ham turli xil aloqa turlarini aniqlashga alohida e'tibor

beriladi, bu esa ob’ekt haqidagi turli bilimlarni yagona nazariy rakursga keltirish imkonini beradi.

MAVZU BO‘YICHA SAVOLLAR

1. Tarjima ishining miqdoriy ma’lumotlarining roli qanday?
2. Miqdoriy ma’lumotlarning asosiy faktlari nimalardan iborat?
3. Tizimli tahlilda ilmiy tadqiqot uslubi nimalarga qaratiladi?

ADABIYOTLAR RO‘YHATI

1. Tizimli tahlil asoslari: darslik/ V.A. Karimova, M.B. Zaynutdinova, E.Sh. Nazirova, Sh.Sh. Sadikova; O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. — Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2014. — 192 b.
2. Валеева Н.Г. Теория перевода. Культурно-когнитивный и коммуникативно- функциональные аспекты.-Москва: РУДН,2018- 247 с
3. Гарбовский Н.К.Теория перевода: Учебник. М.: Изд-во Моск. ун-та2007. - 544 с.
4. Кузьмин В.П. Принцип системности в теории и методологии К. Маркса.— М., 1976.
5. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. — М., 1978. —391 с.
6. Юдин Э.Г. Проблемы методологии системного исследования. — М., 1970.
7. A Companion to Translation Studies.-Canada :Cromwell Press Ltd, 2007.- 186p
8. Ellaine Cruz. On Linguistic Aspects of Translation by Roman Jakobson. 2018 г. [цитируется по 22 февраль 2023 г.]; Доступно на: <http://rgdoi.net/10.13140/RG.2.2.29411.78888>
9. Hatim B. Communication across cultures: translation theory and contrastive text linguistics. Repr. Exeter, Devon: Univ. of Exeter Press; 2000. 235 с. (Exeter language and lexicography).

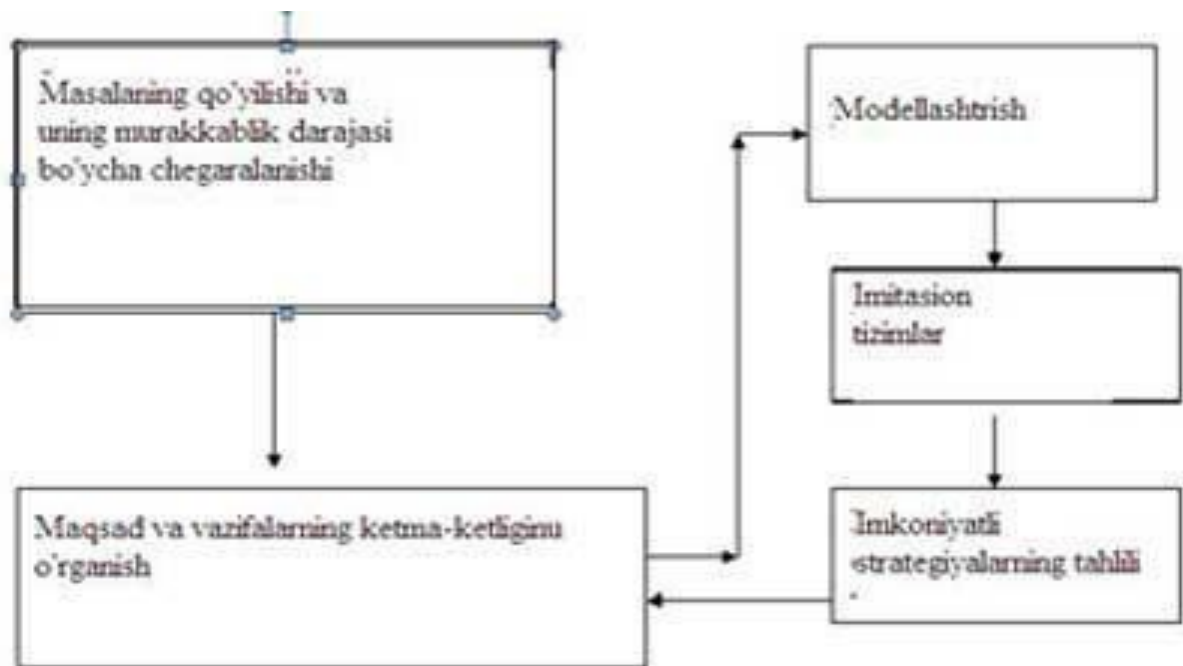
10. Lazanski T.J. Systems Approach to a Context Dependent Modelling of Complex Systems and a Problem of Validation // *Academica Turistica* I.–2008. –№ 1. – C. 60-66.

IV. AMALIY MASHG‘ULOTLAR

1-AMALIY MASHG'ULOT: BADIY TARJIMADA TIZIMLI KETMA-KETLIK VA YAXLITLIYLIKNING AHAMIYATI

1. Tizimli tahlil deganda nimani tushunasi? (Nazariy javob bering)
2. Qanday tamoyillar tizimli hisoblanadi?
3. Tarjima amaliyotini va zamonaviy tarjimashunoslikning kontseptual sohasini tizimli tahlil qilish qay tarzda amalga oshiriladi?
4. Uyga vazifa qilib berilgan hohlagan inglizcha matnni o'zbek tiliga tarjima qiling.
5. Tarjima ishini ushbu jadval asosida izoh bering.

6. Quyidagi bandlarga to'liq javob berish orqali tizimni tavsiflang.

- tizim faoliyatining asosiy maqsadi aniqlang;
- tizimni barcha asosiy belgilari bo'yicha tahlil qiling;

Uyga vazifa: Ushbu linkdagi videolarni ko'rib, keyingiz darsda muhokamaga tayyor bo'lish.

1. <https://www.youtube.com/watch?v=0a2qT78Ygb8>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=-FQSsnaAtOU>

ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Tizimli tahlil asoslari: darslik/ V.A. Karimova, M.B. Zaynutdinova, E.Sh. Nazirova, Sh.Sh. Sadikova; O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. — Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2014. — 192 b.
2. Валеева Н.Г. Теория перевода. Культурно-когнитивный и коммуникативно- функциональные аспекты.-Москва: РУДН,2018- 247 с
3. Гарбовский Н.К.Теория перевода:Учебник. М.: Изд-во Моск. Унта 2007. — 544 с.
4. Кузьмин В.П. Принцип системности в теории и методологии К. Маркса. — М., 1976.
5. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. — М., 1978. —391 с.
6. Юдин Э.Г. Проблемы методологии системного исследования. — М.,1970.
7. A Companion to Translation Studies-Canada : Cromwell Press Ltd, 2007.- 186 p
8. Ellaine Cruz. On Linguistic Aspects of Translation by Roman Jakobson. 2018 г. [цитируется по 22 февраль 2023 г.]; Доступно на: <http://rgdoi.net/10.13140/RG.2.2.29411.78888>
10. Hatim B. Communication across cultures: translation theory and contrastive text linguistics. Repr. Exeter, Devon: Univ. of Exeter Press; 2000. 235 с. (Exeter language and lexicography).
11. Lazanski T.J. Systems Approach to a Context Dependent Modelling of 12. Complex Systems and a Problem of Validation // Academica Turistica I. — 2008. —№ 1. — С. 60-66.

2-AMALIY MASHG'ULOT: TARJIMASHUNOSLIKKA DOIR TADQIQOTLARDA TIZIMLI TAHLIL TAMOYILLARI

Nazariy savollar:

1-SAVOL: Badiiy matnlarga adabiy yondashuvning qanday o'ziga xosligi mavjud?

2-SAVOL: Badiiy tahlil jarayonlarining ketma-ketligi va yaxlitligi haqida nimalarni bilasiz?

Vazifa. Ushbu linkdagi videoni muhokama qilish.

<https://www.youtube.com/watch?v=-FQSsnaAtOU>

Vazifa. Qilingan tarjimani ushbu bosqichlarda tushuntiring:

1. Muammoning mazmunli bayoni
2. O'rganilayotgan tizimning modelini qurish
3. Model yordamida muammoning yechimini topish
4. Yechimni model yordamida tekshirish
5. Yechimni tashqi sharoitlarga moslashtirish
6. Natijaga ko'ra qaror qabul qilish

Uyga vazifa. O'zingiz yoqtirgan badiiy asar tarjimasini jarayonini tizimli loyihalang

ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Tizimli tahlil asoslari: darslik/ V.A. Karimova, M .B. Zaynutdinova, E.Sh. Nazirova, Sh.Sh. Sadikova; O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. — Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2014. — 192 b.
2. Валеева Н.Г. Теория перевода. Культурно-когнитивный и коммуникативно- функциональные аспекты.-Москва:РУДН,2018- 247 с 3. Гарбовский Н.К.Теория перевода: Учебник. М.: Изд-во Моск. унта2007. - 544 с.
4. Кузьмин В.П. Принцип системности в теории и методологии К. Маркса. – М., 1976.
5. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. – М., 1978. – 391 с.
6. Юдин Э.Г. Проблемы методологии системного исследования. – М., 1970.
7. A Companion to Translation Studies.-Canada :Cromwell Press Ltd, 2007.- 186

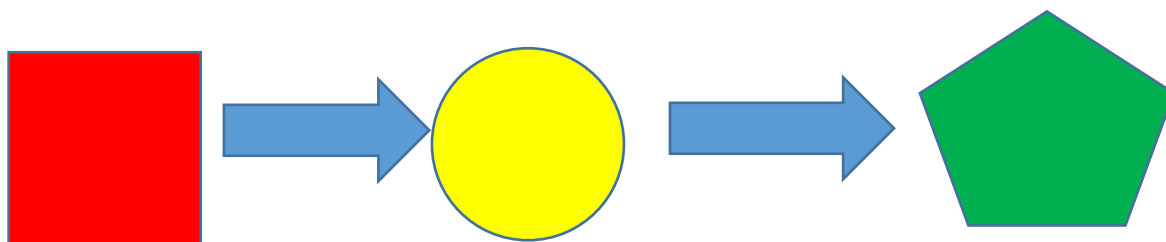
8. Elaine Cruz. On Linguistic Aspects of Translation by Roman Jakobson. 2018 г. [цитируется по 22 февраль 2023 г.]; Доступно на: <http://rgdoi.net/10.13140/RG.2.2.29411.78888>
10. Hatim B. Communication across cultures: translation theory and contrastive text linguistics. Repr. Exeter, Devon: Univ. of Exeter Press; 2000. 235 с. (Exeter language and lexicography).
11. Lazanski T.J. Systems Approach to a Context Dependent Modelling of 12. Complex Systems and a Problem of Validation // Academica Turistica I. – 2008. – № 1. – С. 60-66.

3-AMALIY MASHG‘ULOT: TARJIMASHUNOSLIKKA DOIR TADQIQOTLARDA TIZIMLI TAHLIL TAMOYILLARI

Vazifalar:

Nazariy savollar

1. Tarjimashunoslikka doir tadqiqotlarda tizimli tahlilning qanday tamoyillari mavjud?
2. Muammoning diqqat markazi qaysi jarayonlarda aks etadi?
3. Tarjimaning tizimli tahlilini ushbu jarayon bilan izohlang:

Uyga vazifa: Ta’limda miqdoriy va sifat tushunchasi qanday?

Ushbu videoni ko‘rib, keying darsga muhokamaga tayyor bo‘lish.

<https://www.youtube.com/watch?v=hECPeKv5tPM>

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

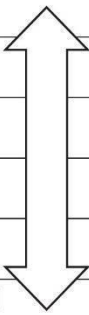
1. Tizimli tahlil asoslari: darslik/ V.A. Karimova, M .B. Zaynutdinova, E.Sh. Nazirova, Sh.Sh. Sadikova; O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. — Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2014. — 192 b.
2. Валеева Н.Г. Теория перевода. Культурно-когнитивный и коммуникативно- функциональные аспекты.-Москва: РУДН,2018- 247 с 3. Гарбовский Н.К.Теория перевода: Учебник. М.: Изд-во Моск. унта2007. - 544 с.
4. Кузьмин В.П. Принцип системности в теории и методологии К. Маркса. – М., 1976.
5. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. – М., 1978. – 391 с.
6. Юдин Э.Г. Проблемы методологии системного исследования. – М., 1970.
7. 1970.
8. A Companion to Translation Studies.-Canada :Cromwell Press Ltd, 2007.- 186 p
9. Ellaine Cruz. On Linguistic Aspects of Translation by Roman Jakobson. 2018 г. [цитируется по 22 февраль 2023 г.]; Доступно на: <http://rgdoi.net/10.13140/RG.2.2.29411.78888>
10. Hatim B. Communication across cultures: translation theory and contrastive text linguistics. Repr. Exeter, Devon: Univ. of Exeter Press; 2000. 235 с. (Exeter language and lexicography).
11. Lazanski T.J. Systems Approach to a Context Dependent Modelling of 12. Complex Systems and a Problem of Validation // Academica Turistica I. – 2008. –№ 1. – С. 60-66.

4-AMALIY MASHG‘ULOT: TARJIMONDA IJODIY VA TIZIMLI YONDASHUV KO‘NIKMASINI SHAKLLANTIRISH

Vazifalar:

1. Tarjimashunoslikka doir tadqiqotlarda tizimli tahlilning qanday tamoyillari mavjud?
2. Miqdoriy va sifat tahlili qanday usullar
3. Matnga individual yondashuvni belgilab beruvchi omillar qanday?

Vazifa 4. Ushbu jadvalni izohlang

• Analysing data in the original language	
• Developing subcategories and categories in the original language	
• Translating the coded data to the target language	
• Coding the translated data	
• Developing subcategories and categories	
• Comparing the codes, subcategories, and categories in the original language and target language, developing meaning-based translated findings	

Vazifa 5. Ushbu videoni ko‘rib, keying darsga shu video bo‘yicha tahlil jarayonlarini o‘rganib kelish:

https://www.youtube.com/watch?v=gjW1O0VyS_Y

Vazifa 6. Har bir tinglovchi o‘zi tanlagan matnni tarjima qilish va tizimli loyihalashtirish va slaydda ko‘rsatib berish.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Tizimli tahlil asoslari: darslik/ V.A. Karimova, M .B. Zaynutdinova, E.Sh. Nazirova, Sh.Sh. Sadikova; O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. — Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari m illiy jamiyati, 2014. — 192 b.
2. Валеева Н.Г. Теория перевода. Культурно-когнитивный и коммуникативно- функциональные аспекты.-Москва: РУДН,2018- 247 с
3. Гарбовский Н.К.Теория перевода: Учебник. М.: Изд-во Моск. унта2007. - 544 с.

4. Кузьмин В.П. Принцип системности в теории и методологии К. Маркса. – М., 1976.
5. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. – М., 1978. –391 с.
6. Юдин Э.Г. Проблемы методологии системного исследования. – М.,
7. 1970.
8. A Companion to Translation Studies.-Canada :Cromwell Press Ltd, 2007.- 186 p
9. Ellaine Cruz. On Linguistic Aspects of Translation by Roman Jakobson. 2018 г. [цитируется по 22 февраль 2023 г.]; Доступно на: <http://rgdoi.net/10.13140/RG.2.2.29411.78888>
10. Hatim B. Communication across cultures: translation theory and contrastive text linguistics. Repr. Exeter, Devon: Univ. of Exeter Press; 2000. 235 с. (Exeter language and lexicography).
11. Lazanski T.J. Systems Approach to a Context Dependent Modelling of
12. Complex Systems and a Problem of Validation // *Academica Turistica I.* – 2008. –№ 1. – С. 60-66

V. KEYSLAR BANKI

V. KEYSLAR BANKI

“Aqliy hujum” usuli. Mazkur usul muayyan mavzu yuzasidan berilgan muammolarni hal etishda keng qo‘llaniladigan usul sanalib, u mashg‘ulot ishtirokchilarini muammo xususida keng va har tomonlama fikr yuritish hamda o‘z tasavvurlari va g‘oyalaridan ijobiy foydalanish borasida ma’lum ko‘nikma hamda malakalarni hosil qilishga rag‘batlantiradi. Bu usul yordamida tashkil etilgan mashg‘ulotlar jarayonida ixtiyoriy muammolar yuzasidan bir necha original yechimlarni topish imkoniyati tug‘iladi. "Aqliy hujum" usuli tanlab olingan mavzular doirasida ma’lum qadriyatlarni aniqlash va ularga muqobil bo‘lgan g‘oyalarni tanlash uchun sharoit yaratadi.

Diagnostic usullar. Bu usullar tizim va tizim ostilarning shaklini va ishlash jarayoni usullarini takomillashtirish uslublarini ifodalaydi. Bu usullar tadqiq qilinayotgan obyekt diagnostikasi bosqichida qo‘llaniladi va zarur hollarda ulardan qo‘shimcha zaruriy axborotlarni olishda (masalan, muammoni tuzish, tizimning tuzilmasini tahlil qilish bosqichlarida) foydalanilishi mumkin. Bu usullardan foydalanishdan maqsad – bu tizimda yuz berishi mumkin bo‘lgan ba’zi noxush holatlarni oldindan aytib berishni xarakterlovchi belgilarni aniqlash va o‘rganish hamda tizimning normal holatda ishlashidan chetlanishlarining oldini olish.

SWOT-tahlil usuli – tizim (tashkilot) ning ichki va tashqi muhitini tahlil qilish imkonini beruvchi usul. Tashkilotning ichki muhiti uning faoliyatidagi kuchli va kuchsiz jihatlarini aniqlab beradi. Tashkilotning kuchli jihati uning muvaffaqiyatli faoliyatini, ko‘chimcha imkoniyatlarini ochib beradi. Tashkilotning kuchsiz tomoni esa uning kamchiliklari va mehnat faoliyatidagi xatoliklarini, raqobatbardoshligining sustlashganligini ko‘rsatadi. Tashkilotning tashqi muhitini tahlil qilish uning tashqi muhitdagi imkoniyatlaridan foydalanish yo‘llarini ochadi, yo‘nalish beradi, tashqi muhitdan keladigan xavfdan ogohlantiradi. Bu usul tashkilotga xaridorlar talabini oshirish, foydani ko‘paytirish, strategik maqsadga erishish uchun tashqi muhitdagi ijobiy jihatlarni ochib berish va ulardan samarali foydalanish imkoniyatlarini

ko'rsatadi. Tashkilotning foydasiga putur yetkazuvchi tashqi muhitdagi noqulay muhit, bunda tashkilotning o'z strategik yo'nalishini yo'qotishi bu tashkilotning bunday noxush holatlarga o'z vaqtida chora-tadbirlar belgilamasligining oqibatidir. SWOT-tahlil usuli tashkilotga ichki va tashqi muhitni xarakterlovchi va uning bugungi va kelgusidagi faoliyatiga eng ko'p ta'sir etuvchi eng muhim strategik omillarni o'z vaqtida aniqlash imkonini beradi. SWOT-tahlil usulini ekspertlar usuli bilan bir vaqtda qo'llash juda samarali natijalarni beradi.

VI. ADABIYOTLAR RO‘YXATI

I. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining asarlari

1. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга курамиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2017. – 488 б.
2. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. 1-жилд. – Т.: “Ўзбекистон”, 2017. – 592 б.
3. Мирзиёев Ш.М. Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. 2-жилд. – Т.: “Ўзбекистон”, 2018. – 507 б.
4. Мирзиёев Ш.М. Нияти улуғ халқнинг иши ҳам улуғ, ҳаёти ёруғ ва келажаги фаровон бўлади. 3-жилд. – Т.: “Ўзбекистон”, 2019. – 400 б.
5. Мирзиёев Ш.М. Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари. 4-жилд. – Т.: “Ўзбекистон”, 2020. – 400 б.

II. Normativ-huquqiy hujjatlar

6. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2018.
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февраль “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги 4947-сонли Фармони.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 20 апрель "Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги ПҚ-2909-сонли Қарори.
9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 21 сентябрь “20192021 йилларда Ўзбекистон Республикасини инновацион ривожлантириш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5544-сонли Фармони.
10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 27 май “Ўзбекистон Республикасида коррупцияга қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5729-сонли Фармони.
11. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 27 август “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг узлуксиз малакасини ошириш тизимини жорий этиш тўғрисида”ги ПФ-5789сонли [Фармони](#).

12. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 21 октябрдаги “Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва мавқеини тубдан ошириш чоратадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5850-сон Фармони.
13. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрь “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5847-сонли [Фармони](#).
14. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 29 октябрь “Илмфанни 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-6097-сонли [Фармони](#)
15. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 23 сентябрь “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча чоратадбирлар тўғрисида”ги 797-сонли Қарори.
16. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 29 январдаги “Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги атамалар комиссиясининг фаолиятини ташкил қилиш чоратадбирлари тўғрисида” ги 40-сонли Қарори.

III. Maxsus adabiyotlar

1. Tizim li tahlil asoslari: darslik/ V.A. Karimova, M.B. Zaynutdinova, E.Sh. Nazirova, Sh.Sh. Sadikova; O ‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. — Toshkent: O ‘zbekiston faylasuflari m illiy jamiyati, 2014. — 192 b.
2. Валеева Н.Г. Теория перевода. Культурно-когнитивный и коммуникативно- функциональные аспекты.-Москва: РУДН,2018- 247 с
3. Гарбовский Н.К.Теория перевода: Учебник. М.: Изд-во Моск. унта2007. - 544 с.
4. Кузьмин В.П. Принцип системности в теории и методологии К. Маркса. — М., 1976.
5. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. — М., 1978. —391 с.
6. Юдин Э.Г. Проблемы методологии системного исследования. — М.,

7. A Companion to Translation Studies.-Canada :Cromwell Press Ltd, 2007.- 186 p
8. Ellaine Cruz. On Linguistic Aspects of Translation by Roman Jakobson. 2018 г. [цитируется по 22 февраль 2023 г.]; Доступно на: <http://rgdoi.net/10.13140/RG.2.2.29411.78888>
10. Hatim B. Communication across cultures: translation theory and contrastive text linguistics. Repr. Exeter, Devon: Univ. of Exeter Press; 2000. 235 с. (Exeter language and lexicography).
11. Lazanski T.J. Systems Approach to a Context Dependent Modelling of 12. Complex Systems and a Problem of Validation // Academica Turistica I. – 2008. –№ 1. – С. 60-66.

Elektron ta'lim resurslari

1. <http://lib.bimm.uz>
2. <http://lex.uz>
3. <http://ziyonet.uz>
4. <http://natlib.uz>
5. http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/54216/1/978-5-9544-0083-0_2017.pdf